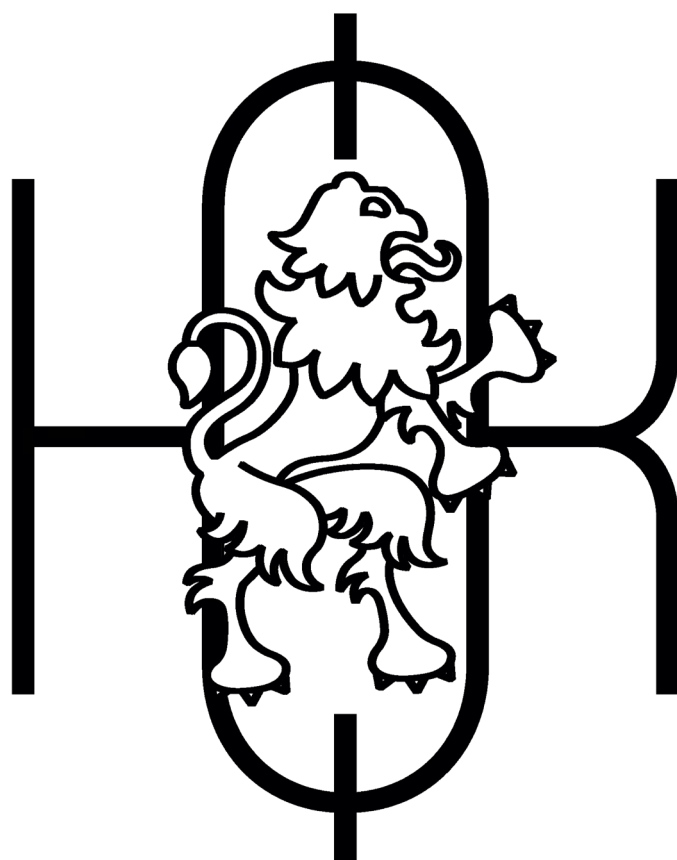

ГОДИШЕН ОТЧЕТ 2023

НАЦИОНАЛЕН ФОНД
КУЛТУРА

СОФИЯ, БЪЛГАРИЯ

ГОДИШЕН ОТЧЕТ 2023

В изпълнение на Закона за закрила и развитие на културата Националният фонд „Култура“ ежегодно изготвя и публикува подробен отчет за своята дейност и намерения в срок от три месеца след приключването на календарната година. Настоящият документ е съставен в изпълнение на задълженията, вменени на Фонда по закон, и включва подробен отчет за 2023 г. Важно е да се отбележи, че анализът на дейността през 2023 г. е включен в стратегически документ, подготвен от Администрацията на Националния фонд „Култура“: [Анализ на дейността за периода 11.2021 – 31.12.2023 г.](#)

Съдържание

СЪСТАВ	4
1. Националният фонд „Култура“	5
2. В изпълнение на Индикативната програма за 2023 г.	6
3. 2023 година в разходи	9
4. Регулярни програми	11
Конкурсна програма „МОБИЛНОСТ И РАЗВИТИЕ“ I, II, III СЕСИЯ	11
Конкурсна програма „СОЦИАЛНО АНГАЖИРАНИ ИЗКУСТВА“	13
Конкурсна програма „ПРЕВОДИ“	15
Конкурсна програма „ДЕБЮТИ“	17
Конкурсна програма „КРИТИКА“	19
Конкурсна програма „СЪЗДАВАНЕ“	21
Конкурсна програма „ЛЮБИТЕЛСКО ИЗКУСТВО“	23
Конкурсна програма „РАЗПРОСТРАНЕНИЕ“	25
Конкурсна програма „ЦЕЛЕВА ПОДКРЕПА „ТВОРЧЕСКА ЕВРОПА“	27
5. Заключение	28
6. Списък на експертите, включени в експертни комисии на Националния фонд „Култура“ през 2023 г.	30

Управителен съвет

председател, Министър на културата

ПРОФ. ВЕЛИСЛАВ МИНЕКОВ/ ПРОФ. НАЙДЕН ТОДОРОВ/ КРЪСТЮ КРЪСТЕВ

членове

ЕЛЕНА НИКОЛОВА/ ЛЮДМИЛА ХАРИЗАНОВА/ НЕЛИ НЕДЕЛЧЕВА,

Представители на Министерството на културата

ГЕОРГИ КЕРЕЗОВ/ СВЕТЛА СИМИДЧИЕВА,

Представители на Министерството на финансите

ТЕОДОРА ДАЧЕВА,

Представител на Националното сдружение на общините в Република България

ДЕСИСЛАВА ГЕОРГИЕВА, Предложение на Фондация „Виа Фест“

ЦАНКО ВАСИЛЕВ, Представител на Асоциацията на филмовите продуценти

ОРФЕЙ МИНДОВ, Предложение на Центъра за неформално образование и културна дейност АЛОС

ВЕЛИКО МАРИНЧЕВСКИ, Представител на Фондация Аматерас

ДЕНИЦА ЕЗЕКИЕВА, Предложение на Съюза на артистите в България

МИХАИЛ ВАКЛИНОВ, Предложение на Георги Тенев - писател, драматург и продуцент

СИЛВИЯ ЧОЛЕВА, Представител на Сдружение на българските писатели

(съгласно Заповеди с № РД09-1373/18.11.21 г., РД09-210/30.03.22 г., РД09-211/30.03.21 г., РД09-744/22.08.22 г., РД09-997/16.09.22 г. РД09-245/15.03.23 г., РД09-587/20.07.23 г., РД09-757/15.09.23 г. на Министъра на културата)

Изпълнителен директор

Д-Р САВА ДРАГУНЧЕВ

Главен счетоводител

НЕЛИ АВДЖИЙСКА

Процесуален представител

ДИАНА ЦОНЧЕВА

Юрист

ДИАНА ЦАНКОВА

Финансов контролър

ВЕНЦИСЛАВА ВЕЛЧЕВА

Експертен и административен екип

ЕМИЛ ВЪРБАНОВ, Главен експерт „Регионални политики и дейности“

ЦВЕТЕЛИНА СТОЙНОВА, Главен експерт „Проекти и програми“

КИРИЛЛ ГРАМАТИК, Главен експерт „Деловодство и архив“

СВЕТЛОМИРА СТОЯНОВА, Главен експерт „Проекти и програми“

ТЕОДОРА ЗАХАРИЕВА, Главен експерт „Проекти и програми“

ЙОАНА КРЪСТЕВА, Главен експерт „Проекти и програми“

ЕЛЕНА ДЖОГЛЕВА, Главен експерт „Проекти и програми“

ЕКАТЕРИНА КОВАЧЕВА, Главен експерт „Проекти и програми“

Оперативни счетоводители

ЕВГЕНИЯ МИХАЙЛОВА

ВАЛЕРИЯ ЕВГЕНИЕВА

1. Националният фонд „Култура“

Националният фонд „Култура“ е създаден със Закона за закрила и развитие на културата и започва да функционира от месец ноември 2000 г. Основната му цел е да подкрепя на национално ниво създаването, развитието и разпространението на българската култура и изкуство в страната и чужбина в изпълнение на законоустановения ред и съблюдаване на принципите за прозрачност на разпределението на публичните средства, равнопоставеност и справедливост, финансова дисциплина, проследяемост и предвидимост, ефективност и ефикасност на процедурите. Приоритетите в дейността на Националния фонд „Култура“ са съобразени и с критериите от глава „Култура и аудиовизия“ от Договора за присъединяването на България към Европейския съюз.

Ръководен орган на Националния фонд „Култура“ е Управителен съвет, чиито председател е Министърът на културата. Членове на Управителния съвет са дейци на културата, представители на творчески съюзи, представители на Министерството на културата, Министерството на финансите и на Националното сдружение на общините в Република България. Средствата по Фонда се набират от финансово подпомагане, определено в Закона за държавния бюджет на Република България за съответната бюджетна година и други източници на финансиране, упоменати в чл. 31 от Закона за закрила и развитие на културата. Основно средствата се предоставят за творчески проекти, насочени към развиване на културния сектор. Финансирането на творчески проекти се осъществява след обявяване на конкурси по предварително изготвена и одобрена от Управителния съвет Индикативна програма.

В началото на всяка година Управителният съвет на Националния фонд „Култура“ формулира приоритетните области, за които да бъде предоставе-

на финансовата подкрепа. Средствата се разпределят единствено на конкурсен принцип след провеждане на конкурс. В конкурсите имат право на участие с равни права отделни творци, частни, общински и държавни културни организации. След приключването на сесията по обявен конкурс кандидатурите се оценяват от експертна (когато е нужно) и техническа комисия. Експертната комисия предлага на Управителния съвет кои кандидатури да бъдат финансирани, като Управителният съвет взема окончателното решение.

Националният фонд „Култура“ е член и национален представител на Република България в IFACCA (International Federation of Arts Councils and Culture Agencies, Международната федерация на съветите по изкуствата и агенциите по културата). IFACCA е световната мрежа на съветите по изкуства към министерствата на културата и правителствените организации в подкрепа на изкуствата и културата, в която членуват близо 70 държави с мисия да създава и насърчава международния диалог и обмен в дух на солидарност, включване и реципрочност.

Като второстепенен разпоредител с бюджет към Министъра на културата Националният фонд „Култура“ осъществява интензивна комуникация с Министерството на културата, Министерството на финансите, Министерския съвет, Министерството на външните работи, Министерството на туризма, Сметната палата, Националния осигурителен институт, Националната агенция за приходите, Министерството на вътрешните работи, държавните културни институти, българските културни институти в чужбина, неправителствените организации – партньори при реализирането на отделните програми, други НПО в областта на културата, представители на бизнес сектора.

2. В изпълнение на Индикативната програма за 2023 г.

През 2023 г. Националният фонд „Култура“ прилага промяна в подхода към разпределянето на публичните средства за култура и изкуство. Провеждането на регулярните програми се случва по направленията в изкуствата (сценични изкуства, музика, визуални изкуства, литература и екранни изкуства), целящо по-тясно адресиране на финансовото подпомагане и утвърждаване на качествена конкурентна среда според особеностите на Сектор „Култура“.

През годината Фондът провежда девет конкурсни сесии, в чиито цели и приоритети е заложено изпълнението на трите стратегически направления от Индикативната програма за 2023 г.:

- ▶ Създаване и разпространение на висококачествен професионален културен продукт;
- ▶ Децентрализация на българската култура и изкуство;
- ▶ Подкрепа на дебютанти и подпомагане на развитието в страната и чужбина на българските творци.

В резултат на изпълнението на Индикативната програма са финансирани общо 497 проекта на стойност 8 683 142,92 лв. Сумата е намалена с 500 лв. спрямо представената в Анализ на дейността за периода 11.2021 – 31.12.2023 г. поради разлика между одобрено и фактическо финансиране по програма „Любителско изкуство“.

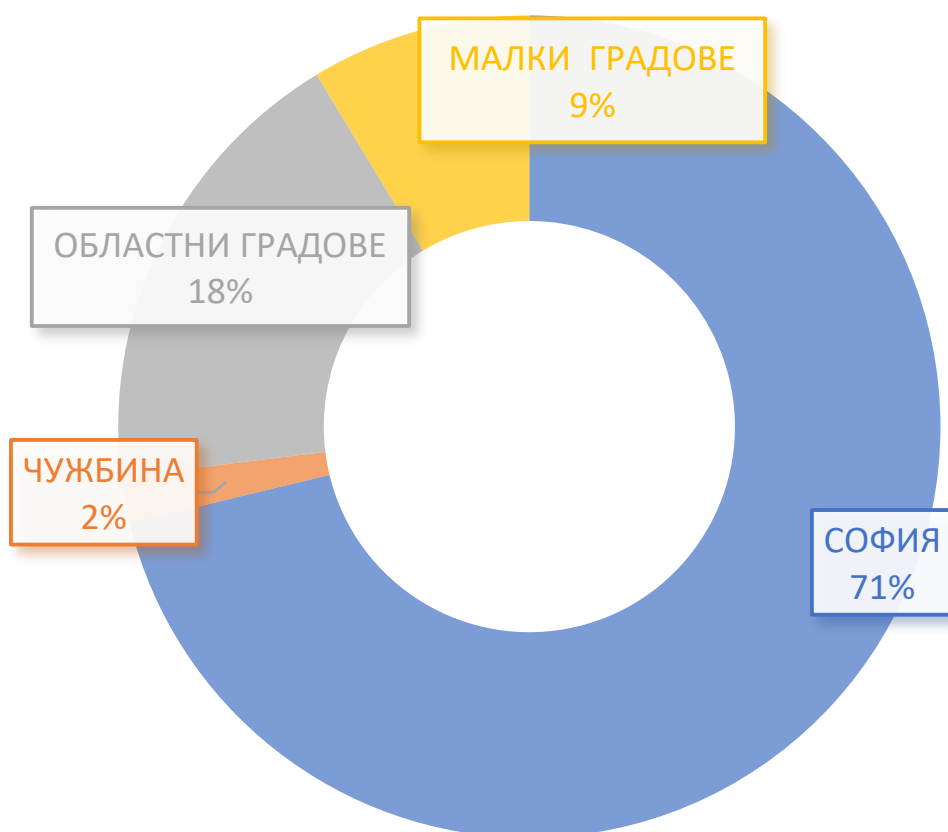
Управителният съвет на Националния фонд „Култура“ провежда общо 15 заседания. Свикването и провеждането на заседанията през 2023 г., от които зависи работата на НФК, се случва хаотично и не следва график. В резултат, конкурсите на Фонда се бавят, по-голямата част от кандидатите за субсидии от държавата не успяват ефективно да кандидатстват и да реализират проектите си. Нередовните заседания на Управителния съвет, забавянето на вземането на решения и обнародването на Закона за държавния бюджет за 2023 г. през месец август довеждат до съкращаване на сроковете за кандидатстване и обявяването на почти всички конкурси едновременно през второто полугодие на годината.

процентно съотношение
на база правна форма

ПРОГРАМА	КАНДИДАТИ		БЕНЕФИЦИЕНТИ	
	Културни организации (на база 100% от общия брой кандидатствали)	Индивидуални творци (на база 100% от общия брой кандидатствали)	Културни организации (на база 100% от общия брой кандидатствали)	Индивидуални творци (на база 100% от общия брой кандидатствали)
Конкурсна програма „Мобилност и развитие“	51.69%	48.31%	49.70%	50.30%
Конкурсна програма „Социално ангажирани изкуства“	71.84%	28.16%	83.33%	16.67%
Конкурсна програма „Преводи“	100%	0%	100%	0%
Конкурсна програма „Дебюти“	65.85%	34.15%	74.67%	25.33%
Конкурсна програма „Критика“	67.65%	32.35%	83.33%	16.67%
Конкурсна програма „Създаване“	100%	0%	100%	0%
Конкурсна програма „Любителско изкуство“	100%	0%	100%	0%
Конкурсна програма „Разпространение“	62.79%	37.21%	77.78%	22.22%
Целева подкрепа „Творческа Европа“	100%	0%	100%	0%
СРЕДНО ЗА 2023	80.11%	19.89%	75.92%	24.08%

териториално разпределение
на бенефициентите по
седалище и местожителство*

София	354
Областни градове	91
Малки градове	43
Чужбина	9

*Териториалният обхват на дейностите е различен от седалище/местожителство.
Публикуваната информация отразява териториалното разпределение на бенефициентите по седалище на юридическите лица и по местоживееене на физическите лица.

3. 2023 година в разходи

ПРОГРАМА	ИНДИКАТИВНА СУМА	РАЗХОДВАНИ СРЕДСТВА
Конкурсна програма „Мобилност и развитие“	1 270 080 лв.	919 228 лв.
Конкурсна програма „Социално ангажирани из- куства“	423 360 лв.	489 718 лв.
Конкурсна програма „Преводи“	75 600 лв.	101 269 лв.
Конкурсна програма „Създаване“	3 870 720 лв.	4 681 343 лв.
Конкурсна програма „Критика“	272 160 лв.	152 338 лв.
Конкурсна програма „Дебюти“	801 360 лв.	844 125 лв.
Конкурсна програма „Любителско изкуство“	241 920 лв.	262 953 лв.
Конкурсна програма „Разпространение“	604 800 лв.	745 235 лв.
Целева подкрепа „Творческа Европа“	840 000 лв.	486 933,92 лв.
ОБЩО:	8 400 000 лв.	8 683 142,92 лв.

програма	модул	направление	кандидати	одобрени	резерви	неодобрени	сключени договори - брой	сума на сключените договори	брой нефинансирани резерви	сума на предложените, но нефинансирани резерви
Мобилност и развитие, сесия 1	В България	Визуални изкуства	42	7		23	6	13,247.00 лв.		- лв.
		Екранни изкуства		1			1	6,000.00 лв.		- лв.
		Литература		2			2	4,408.00 лв.		- лв.
		Музика		4			4	20,328.00 лв.		- лв.
		Сценични изкуства		5			4	18,162.00 лв.		- лв.
	Чужбина	Визуални изкуства	85	12	2	32	10	59,607.00 лв.	2	6,581.00 лв.
		Екранни изкуства		6	2		6	64,200.00 лв.	2	3,940.00 лв.
		Литература		4			4	6,157.00 лв.		- лв.
		Музика		9	1		9	103,872.00 лв.	1	9,500.00 лв.
		Сценични изкуства		12	5		15	91,936.00 лв.		- лв.
Мобилност и развитие, сесия 2	В България	Визуални изкуства	18	5		7	5	15,523.00 лв.		- лв.
		Екранни изкуства						- лв.		- лв.
		Литература						- лв.		- лв.
		Музика		3			3	10,248.00 лв.		- лв.
		Сценични изкуства		3			2	11,972.00 лв.		- лв.
	Чужбина	Визуални изкуства	64	10	4	21	10	56,763.00 лв.	4	19,163.00 лв.
		Екранни изкуства		5			5	27,259.00 лв.		- лв.
		Литература		4			4	8,546.00 лв.		- лв.
		Музика		9			9	61,415.00 лв.		- лв.
		Сценични изкуства		11			11	44,669.00 лв.		- лв.
Мобилност и развитие, сесия 3	В България	Визуални изкуства	15	3		5	3	13,082.00 лв.		- лв.
		Екранни изкуства						- лв.		- лв.
		Литература						- лв.		- лв.
		Музика		2			2	2,543.00 лв.		- лв.
		Сценични изкуства		5			5	14,541.00 лв.		- лв.
	Чужбина	Визуални изкуства	67	8		29	8	37,062.00 лв.		- лв.
		Екранни изкуства		3			3	9,697.00 лв.		- лв.
		Литература		1			1	2,581.00 лв.		- лв.
		Музика		12	3		15	129,302.00 лв.		- лв.
		Сценични изкуства		9	2		11	86,108.00 лв.		- лв.
Дебюти		Визуални изкуства	123	15		48	13	124,991.00 лв.		- лв.
		Екранни изкуства		17	8		24	369,931.00 лв.	1	16,000.00 лв.
		Литература		11			11	76,053.00 лв.		- лв.
		Музика		11	7		14	194,672.00 лв.	4	58,343.00 лв.
		Сценични изкуства		6			6	78,478.00 лв.		- лв.
Разпространение		Визуални изкуства	234	10	10	152	12	129,578.00 лв.	8	81,982.00 лв.
		Екранни изкуства		9	4		13	180,612.00 лв.		- лв.
		Литература		7			7	65,488.00 лв.		- лв.
		Музика		11	11		13	170,246.00 лв.	8	98,039.00 лв.
		Сценични изкуства		10	10		14	199,311.00 лв.	6	76,639.00 лв.
Създаване	Нови организации	Визуални изкуства	295	9	7	234	14	341,720.00 лв.	2	39,499.00 лв.
		Екранни изкуства		4	5		4	158,575.00 лв.	5	177,716.00 лв.
		Литература		6			6	87,372.00 лв.		- лв.
		Музика		10	6		14	312,893.00 лв.	2	185,144.00 лв.
		Сценични изкуства		12	2		14	367,034.00 лв.		- лв.
	Устойчиви организации и фестивали	Визуални изкуства	139	9	16	46	13	711,974.00 лв.	12	513,958.00 лв.
		Екранни изкуства		7	10		8	596,453.00 лв.	9	556,166.00 лв.
		Литература		10	7		17	871,117.00 лв.		- лв.
		Музика		11	5		12	547,822.00 лв.	4	176,330.00 лв.
		Сценични изкуства		9	9		13	686,383.00 лв.	5	277,206.00 лв.
Критика		Визуални изкуства	34	6		16	6	45,006.00 лв.		- лв.
		Екранни изкуства		4			4	39,932.00 лв.		- лв.
		Литература		3			3	21,840.00 лв.		- лв.
		Музика		1			1	8,520.00 лв.		- лв.
		Сценични изкуства		4			4	37,040.00 лв.		- лв.
Преводи		Литература	11	5	4	2	9	101,269.00 лв.		- лв.
Любителско изкуство		Визуални изкуства	241	7	6	197	7	90,220.00 лв.	6	63,265.00 лв.
		Екранни изкуства		4	4		6	98,888.00 лв.	2	22,362.00 лв.
		Музика		3	3		3	28,485.00 лв.	2	27,052.00 лв.
		Сценични изкуства		3	14		3	45,360.00 лв.	14	195,068.00 лв.
Социално ангажирани изкуства		Визуални изкуства	103	12	12	52	17	206,402.00 лв.	7	76,665.00 лв.
		Екранни изкуства		8	3		10	157,005.00 лв.	1	14,760.00 лв.
		Музика		6	1		6	72,311.00 лв.	1	14,917.00 лв.
		Сценични изкуства		3	6		3	54,000.00 лв.	6	89,085.00 лв.
Творческа Европа		Визуални изкуства	16	16	0		15	486,933.92 лв.		- лв.
		Екранни изкуства		113	57		124	1,845,175.00 лв.	41	801,113.00 лв.
		Литература		68	36		84	1,708,552.00 лв.	20	790,944.00 лв.
		Музика		53	11		64	1,244,831.00 лв.	0	- лв.
		Сценични изкуства		92	37		105	1,662,657.00 лв.	22	569,325.00 лв.
общо всички			1487	434	189	497	8,683,142.92 лв.	114	2,799,380.00 лв.	

4. Регулярни програми

Конкурсна програма „МОБИЛНОСТ И РАЗВИТИЕ“ I, II, III СЕСИЯ

Програмата осигурява подкрепа на артисти и културни дейци за участие в културни и обучителни събития за професионално развитие, за изграждане на активна мрежа от контакти в страната и чужбина и културен диалог в сферата на културните и творчески индустрии. **През 2023 година програма „Мобилност и развитие“ се провежда в три сесии, като всяка от тях е разделена на два модула – „В България“ и „Чужбина“.**

За цялата година по Програмата са постъпили общо **291 кандидатури**, от които сключените договори са **158**. Общо разходваните средства са с размер от **919 228 лв.**

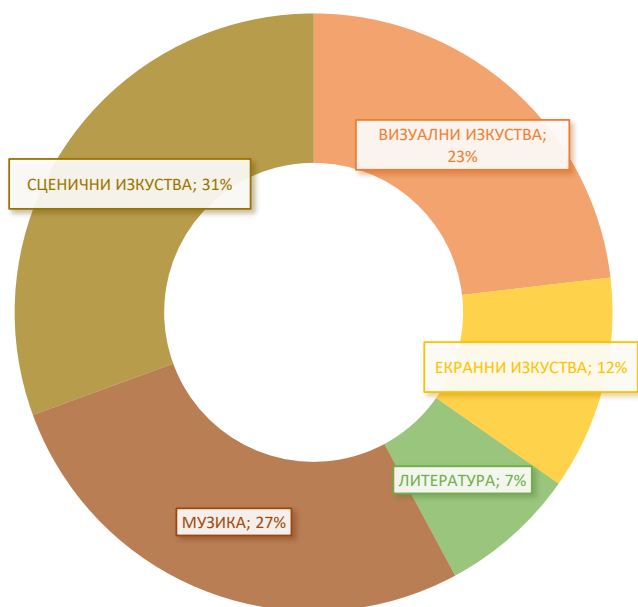
Из Доклада на Председателя на Експертната комисия:

„...Комисията констатира, че при планирането на пътуванията си някои кандидати по настоящата програма (а и по други програми на НФК) нямат съзнанието, че основен принцип при публичното финансиране е икономичността, и имат очакване за висока степен на комфорт при пътуване, напр. хотелско настаняване *deluxe*, самолетен транспорт при наличие на по-евтин сухоземен такъв (включително за вътрешни полети в България), наем на кола за локален транспорт и др. В тази връзка експертната комисия препоръчва да се насърчава собственият принос във фи-

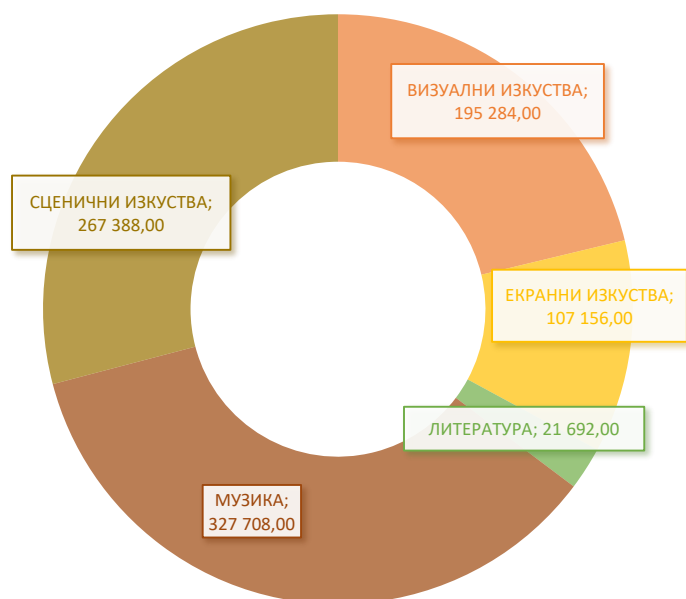
нансирането в противовес на очакването на кандидатите НФК да покрива всички разходи...“ [...] „...На всяка от сесиите се открояват ежегодни международни събития, за които в съответното направление кандидатстват по няколко кандидати [...] В бюджетите на кандидатите по програмата за участие в едно и също събитие се наблюдават значителни разлики. Поради естеството на програмата разходите за пътни, дневни и квартирни пари са основни бюджетни пера в проектите предложения. Комисията констатира, че при планирането на пътуванията си някои кандидати по настоящата програма нямат съзнанието, че основен принцип при публичното финансиране е икономичността, и имат очакване за висока степен на комфорт при пътуване. Комисията препоръчва експлицитно разписани изисквания в условията за кандидатстване относно икономичността при разходване на публични средства. Също така препоръчваме да се насърчава собственият принос във финансирането на проектите в противовес с очакването на кандидатите НФК да покрива всички разходи...“

финансирани проекти

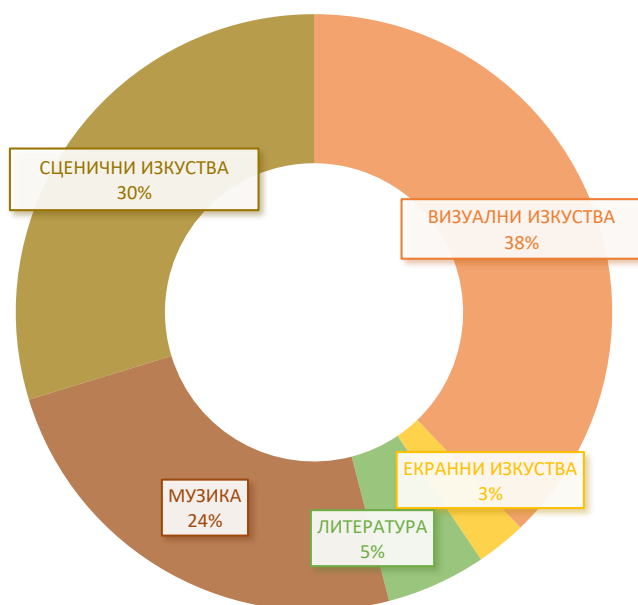
МОБИЛНОСТ И РАЗВИТИЕ, I, II, III СЕСИЯ	
Постъпили кандидатури	291
Одобрени	155
Резерви	19
Неодобрени	117
Сключени договори	158
Сума на финансираните проекти	919 228 лв.

Бенефициенти в модул „Чужбина“ - 121 бр.

Суми на финансирането по направление

Бенефициенти в модул „В България“ - 37 бр.

Конкурсна програма „СОЦИАЛНО АНГАЖИРАНИ ИЗКУСТВА“

Програмата подкрепя проекти от областта на сценичните изкуства, музиката, визуалните изкуства и екранните изкуства, които прилагат креативен процес при работа с общности и групи в неравностойно положение и/или ги въвличат в творчески процеси, както и проекти по актуални социални проблеми.

Насочването на публичен ресурс към такъв тип дейности има за цел да насърчи социалното приобщаване на различни групи в широката общественост, като подобри достъпа до изкуство и култура на групи в неравностойно положение и привлече дългосрочно вниманието на обществото по проблеми със социален характер. През 2023 г. в конкурсната сесия се включват **103 кандидатури**, **36** от тях са одобрени за финансиране на обща стойност **489 718 лева**.

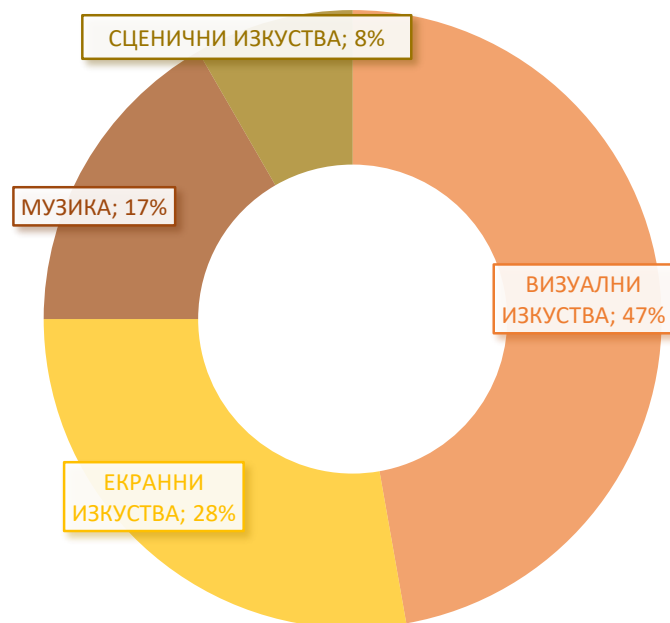
Из Доклада на Председателя на Експертната комисия:

„...Част от организациите предложиха мотивирани и убедителни проекти, но без писмено съгласие за съвместна дейност от страна на представители на групата (включително и техни юридически лица). Това беше предпоставка за отказ от финансиране, тъй като не са налични гаранции за реализирането на проекта. Макар и повишена в сравнение с предходни сесии, проектната култура на значителна част от кандидатите имаше за най-уязвима страна подготовката на бюджета. Налична е

тенденция за превишаване на административните разходи. В много от проектите дейностите недостатъчно убедително са свързани със съответните пера на бюджетите. Част от организациите участваха с адаптирани за работа със социално уязвими групи на проекти, с които са кандидатствали по други програми или през предходни години. В някои от случаите стандартни проекти за създаване и/или разпространение на културен продукт са изкуствено „пришити“ към конкретен социален проблем или към конкретна уязвима група – с цел получаване финансиране за подкрепа на годишния културен план на кандидата. При всички такива казуси комисията не е допуснала до класиране или до групата на резервите въпросните проекти ...“

СОЦИАЛНО АНГАЖИРАНИ ИЗКУСТВА	
Постъпили кандидатури	103
Одобрени	29
Резерви	22
Неодобрени	52
Сключени договори	36
Сума на финансираните проекти	489 718 лв.

финансирани проекти

Бенефициенти по направление

Суми на финансирането по направление

Конкурсна програма „ПРЕВОДИ“

Програмата подкрепя проекти за литературен превод и издаване на книги на български автори. По този начин се насочват публични средства за по-устойчивото позициониране на българската литература и българските автори в международен план, осигуряват се на по-голяма заетост и стабилност на преводачите от български език, както и се установяват дългосрочни партньорства, качествен обмен и добри практики в сферата на литературните преводи.

До 2023 г. програмата е отворена за кандидатстване на юридически лица от целия свят, като в изпълнение на чл. 10, ал. 1, т. 2 от Закона за закрила и развитие на културата в последното си издание субектният обхват на програмата е ограничен до юридически лица от ЕС, ЕИП и Швейцария. Въпреки това през 2023 г. програмата е отворена за кандидатстване и за български културни организации в следствие на съгласуване със Сектор „Култура“ и по-специално българските културни оператори в областта на превода и книгоиздаването през месец юни 2023 г. Така на практика се допуска превод от произволна организация по света и на произволен език.

През 2023 г. в конкурсната сесия се включват **11 кандидати**, **9** от тях са одобрени за финансиране на обща стойност **101 269 лева**.

ПРЕВОДИ	
Постъпили кандидатури	11
Одобрени	5
Резерви	4
Неодобрени	2
Сключени договори	9
Сума на финансираните проекти	101 269 лв.

Из Доклада на Председателя на Експертната комисия:

„... В настоящото шесто издание на програма „Преводи“ на НФК броят на подадените кандидатури отбелязва спад спрямо миналата година. Едно от обясненията безспорно е привездането на Условиата на Програмата в съответствие с чл. 10, ал. 2 от ЗЗРК, според който лица и организации, които не са част от Европейския съюз, Европейското икономическо пространство и Швейцария, не са допустими кандидати. Големите „отсъстващи“ тази година са издателствата от Великобритания, САЩ, Македония и Турция. Проектни предложения за превод на английски език не са подадени (с изключение на една кандидатура на немско издателство). Предвидената в Условиата възможност за евентуално партньорство между българска културна организация и чуждестранно издателство, което да разпространява превода, явно е непривлекателно за кандидатите, като възможно обяснение за това е, че те биха поели по-голяма тежест при изпълнение на проекта и по-голям риск при евентуално неизпълнение от страна на чуждестранното издателство.

Автори и заглавия: В сравнение с програмата за 2022 г. в настоящото издание разнообразието от автори заглавия не е голямо. От 10 допустими кандидатури, 3 са за „Времеубежище“ на Георги Господинов, 3 за стихосбирката „Шествието“ на Кирил Василев и 2 за романи на Теодора Димова.

Обзор на възможностите за финансиране на преводи по програми на НФК. В настоящия програмен сезон извършването на преводи е допустима дейност по 3 програми на НФК: 3.1 Програма „Преводи“ – обособена самостоятелна програма за превод от български език; 3.2 Програма „Разпространение“ – за създаване на примерни преводи на вече издадени художествени текстове на български автори (до 30 страници). На информационните срещи кандидатите

нееднократно настояваха за възможността да финансират пробни преводи до 30 страници и администрацията на НФК откликна на техните очаквания. Проектни предложения за пробен превод обаче не са подадени. Едно от възможните обяснения е, че кандидатите не са научили за тази възможност, която дава програма „Разпространение“. 3.3 Програма „Създаване“ – за колаборативна дейност между автор и преводач. Проектните предложения, които се възползват от тази възможност по програма „Създаване“, дават индикация за опасна тенденция. Тъй като няма специфични изисквания към кандидатите, преводачите, художествените продукти и преводните езици, по програмата има кандидатури за превод от английски на български език на популярна литература (трилъър, фентъзи, хорър и др.). В допълнение, максималният размер на финансиране по програма „Създаване“ е значително по-висок от този по програма „Преводи“, като в същото време изискванията са занижени. Това би могло да доведе до отлив на кандидатури по програма „Преводи“ в посока на програма „Създаване“...

Конкурсна програма „ДЕБЮТИ“

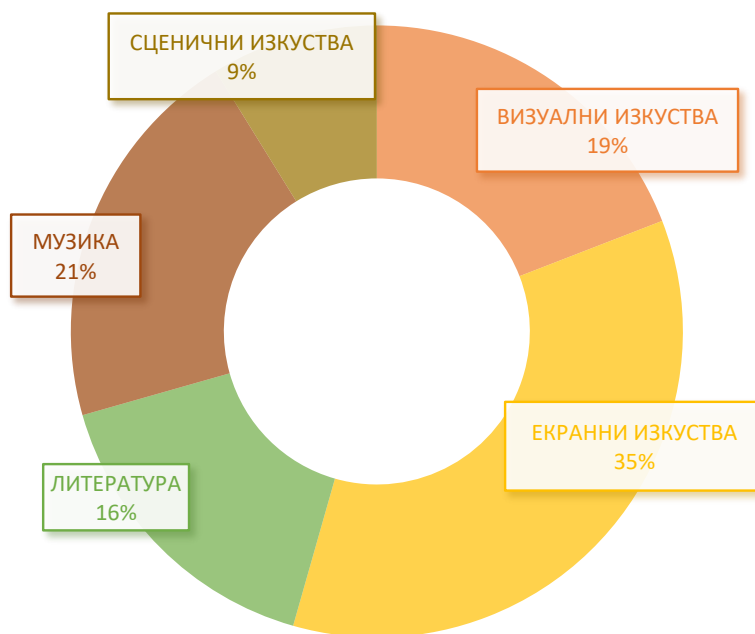
Програмата се фокусира върху професионални артисти, в началото на своя професионален опит, които се нуждаят от инвестиция и външна подкрепа, поради липса на достатъчно икономическа активност, както и опит.

През 2023 г. в Първия кръг на конкурсната сесия се включват **215 кандидатури**, **128** от тях са допуснати до Втори кръг. Във Втория кръг на Програмата се включват **123 кандидатури**, **68** от тях сключват договори на обща стойност **844 125 лева**.

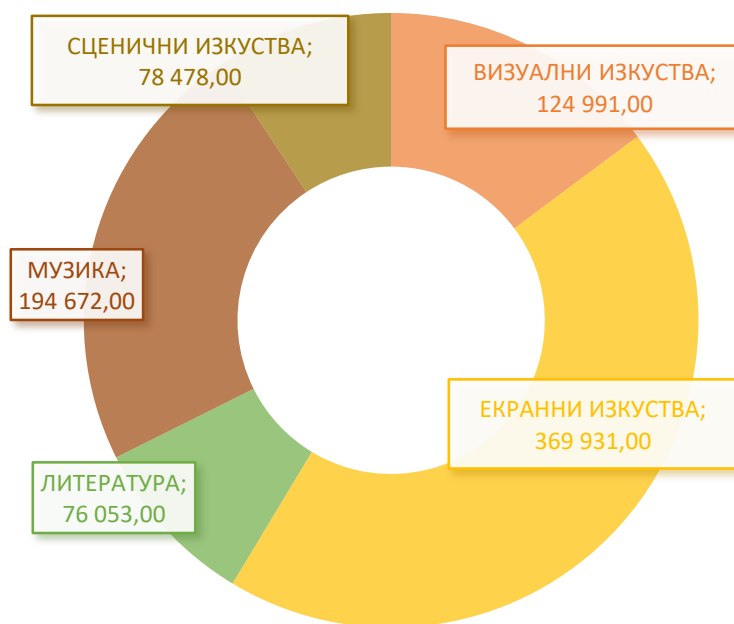
Из Доклада на Председателя на Експертната комисия: „...В тазгодишната програма „Дебюти '23“ е различна допустимостта на кандидатите. Премахнатата е възрастовата граница от 35 години, което е предпоставка за увеличаване на кандидатурите, но ще е необходимо време, за да се отчетат устойчиви резултати. Също така условиято дебютантите да докажат професионално образование в сферата или направлението, по които кандидатстват, е задължително, което създава предпоставка за изпълнение на основната цел на програмата – привличане на дебютни проекти на професионални артисти...“

ДЕБЮТИ - ПЪРВИ КРЪГ	
Постъпили кандидатури	215
Допуснати до втори кръг	128
Неодобрени	87
ДЕБЮТИ - ВТОРИ КРЪГ	
Постъпили кандидатури	123
Одобрени	60
Резерви	15
Неодобрени	48
Сключени договори	68
Сума на финансираните проекти	844 125 лв.

финансирани проекти

Бенефициенти по направление

Суми на финансирането по направление

Конкурсна програма „КРИТИКА“

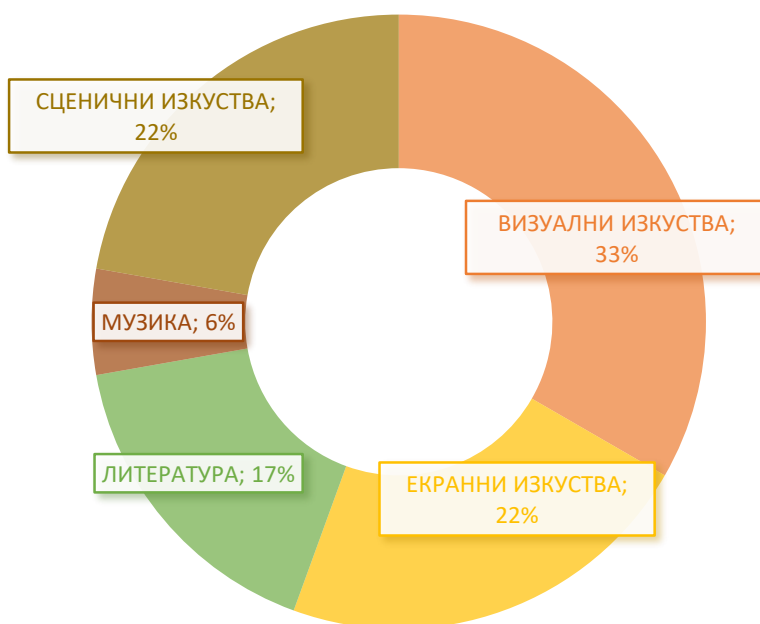
Програмата целѝ да стимулира устойчивото издаване на разпознаваеми печатни/електронни периодични, серийни издания, критически сборници и формати, както и създаване на разнообразни по тип дигитални платформи и интерактивни събития за критическо съдържание в сферата на културата и изкуствата. През 2023 г. програмата се провежда в петте направления по изкуства (сценичните изкуства, музиката, литературата, визуалните и екранните изкуства). През 2023 г. в конкурсната сесия се включват едва **34 кандидати**, **18** от тях са одобрени за финансиране на обща стойност **152 338 лева** при индикативен бюджет 272 160 лв.

Из Доклада на Председателя на Експертната комисия: „...В настоящия програмен период на НФК създаването на критическо съдържание е възможно както в самостоятелната програма „Критика“, така и като част от обхвата на програма „Създаване“. В хронологичен план се наблюдава свиване на програмата „Критика“ и като количество, и като качество на проектните предложения. Броят на подадените кандидатури тази година отбелязва рекорден спад от близо 62% спрямо миналата година. Най-висок е броят на кандидатите в направление „Литература“ (13), но предложените за финансиране проекти са едва 3 и остава неусвоен ресурс от близо 84,000 лева спрямо индикативния бюджет. Най-малко са кандидатурите в направление „Музика“ (2). Наблюдава се инерция при изготвяне на проектните предложения, като някои кандидати дори не са обърнали вни-

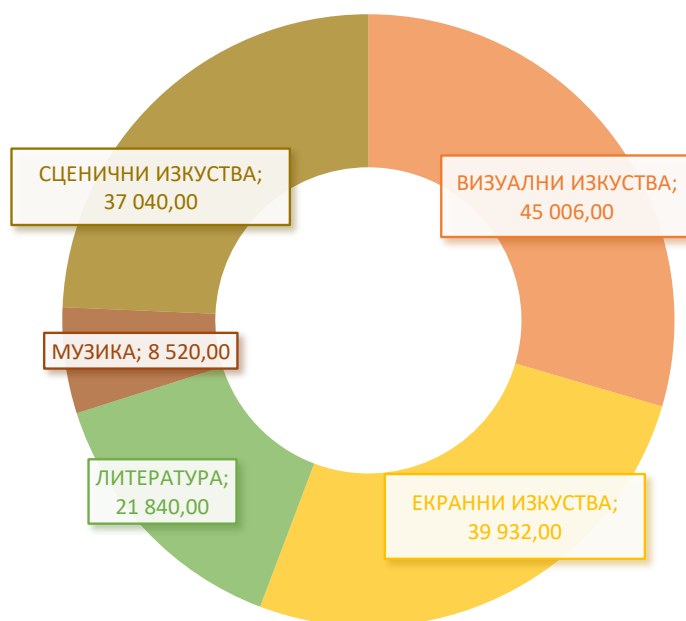
мание, че тази година има промяната в максималния размер на финансиране, и са изготвили бюджетите си спрямо нивата от миналата година. Комисията констатира, че повечето кандидати по програма „Критика“ са устойчиви бенефициенти на НФК с проекти и по други програми. Създаването на критическо съдържание се инструментализира като допълнителен източник на финансиране. В редица проектни предложения се заявява създаване на критическо съдържание, но всъщност художественият продукт е в областта на теорията или историята на изкуството или ако в него има критика, тя не успява да надскочи жанра на популярното ревю. Предвид гореизложеното предлагаме на УС на НФК да [...] обмисли създаването и разпространението на критическо съдържание да се финансира в рамките на програма „Създаване“. Конкурентната среда в програма „Създаване“ би насърчила кандидатите за по-високо качество на проектните предложения и би подпомогнала оценителите при класирането на най-добрите проекти...“

КРИТИКА	
Постъпили кандидатури	34
Одобрени	18
Резерви	0
Неодобрени	16
Сключени договори	18
Сума на финансираните проекти	152 338 лв.

финансирани проекти

Бенефициенти по направление

Суми на финансирането по направление

Конкурсна програма „СЪЗДАВАНЕ“

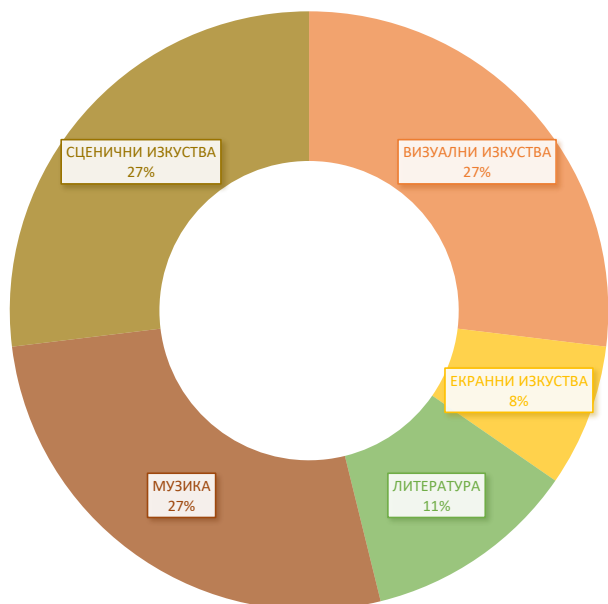
Програмата е насочена към частни културни организации, активни в създаването, разработването и осъществяването на събития, културни продукти, художествени произведения и тяхното разпространение. Програмата е предназначена за създаването на културни произведения, културни продукти в сферата на изкуствата на петте направления. Тя се разделя на два модула – Модул „Устойчиви организации и фестивали“ и Модул „Нови организации“ – в пет направления: сценични изкуства, музика, литература, визуални и екранни изкуства. През 2023 г. в конкурсната сесия се включват **434 кандидати**, **115** от тях са одобрени за финансиране на обща стойност **4 681 343 лева**.

Из Доклада на Председателя на Експертната комисия: „...Предизвикателство беше наличието на значителни завишения на бюджетите на много от проектите в перата за административни разходи, както и наличие на дейности, предвидени за двойно финансиране. Това се отрази на предложенията за редукации, които са значителни в някои от модулите. Значителният брой кандидатури в сравнение с относително неголемите суми за финансиране създаде затруднения при открояването на най-стойностните проекти. Обща е констатацията, че редица организации (по инерция от предходните структурни програми) очакват подкрепа на годишните си творчески програми, които в много от проектите са представени като нов културен продукт. Комисията отчете това обстоятелство и не толерира подобен подход, който би на-

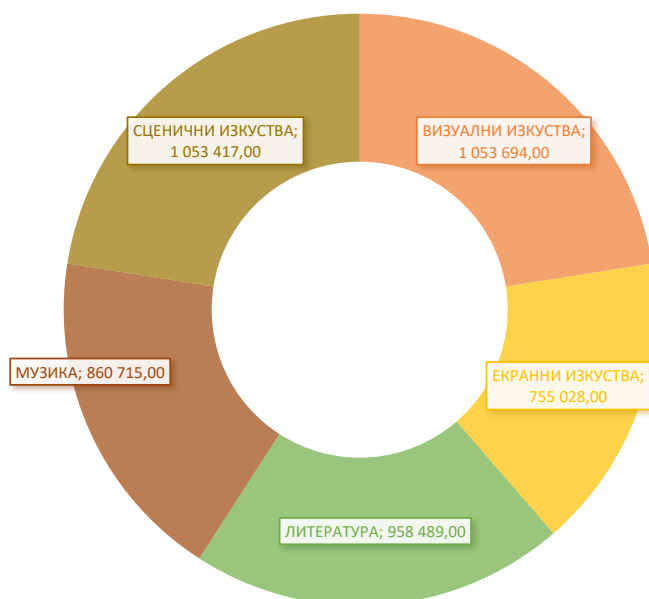
кърнил устойчивостта на сектора, тъй като системната подкрепа на културните програми на отделни организации би ги направила уязвими спрямо силната конкуренция на национално и локално ниво с други аналогични структури от публичната или частната сфера. Най-сериозна (с оглед бъдещата работа на НФК) констатация на експертната комисия е свързана с отчетения от всички оценители [...] осезаем дефицит на ярки творчески концепции, облечени в детайлни програми за реализация, способни да създадат нови художествени продукти с най-високо качество – емблематични, иновативни и трайни. Всички класирани проекти имат художествени качества, но открояващи се нови творби, надяваме се, са останали за следващи сесии [...] проблемът за отсъствието на ярки и емблематични потенциални творби и творчески концепции в такава многобройна група от кандидатстващи организации и творци е повече от сериозен. И в тази програма регистрирахме една невидима доскоро тенденция един и същ екип да кандидатства през две или три юридически лица с проекти, които са близки по съдържание и по план за реализация. Тази форма на заобикаляне на правилата на програмата не само ни озадачи, но и ни постави пред трудни административни и етични казуси. При оценяването те бяха разрешени в най-почтен спрямо кандидатите порядък, но може да се помисли за по-строги изисквания в споменатата насока...“

финансирани проекти

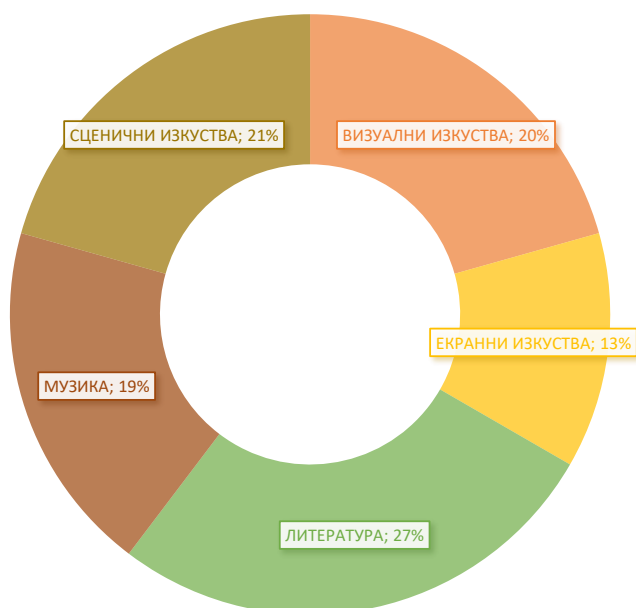
СЪЗДАВАНЕ	
Постъпили кандидатури	434
Одобрени	87
Резерви	67
Неодобрени	280
Сключени договори	115
Сума на финансираните проекти	4 681 343 лв.

Бенефициенти в модул „Нови организации“ - 52 бр.

Суми на финансирането по направление

Бенефициенти в модул „Устойчиви организации и фестивали“ - 63 бр.

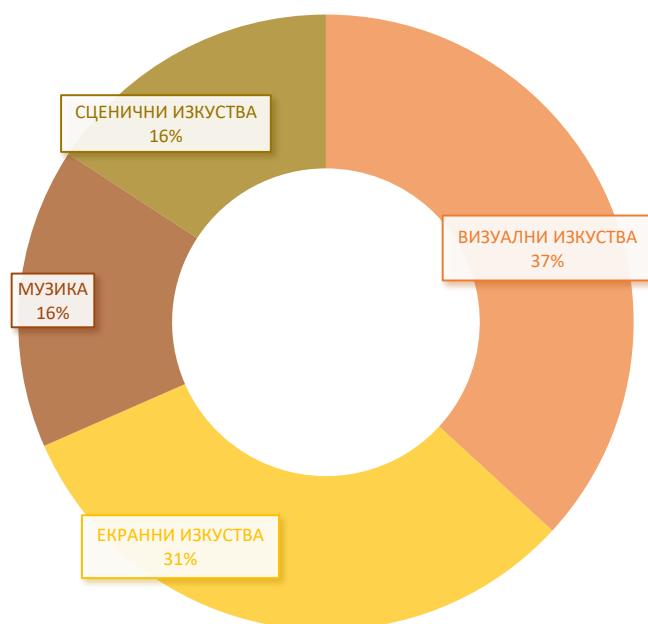
Конкурсна програма „ЛЮБИТЕЛСКО ИЗКУСТВО“

Програмата подкрепя частни културни организации, активно работещи в областта на любителското изкуство, включително и такива, ангажирани с дейности по опазване и популяризиране на нематериалното културно наследство. През 2023 г. в конкурсната сесия се включват **241 кандидатури**, **19** от тях са одобрени за финансиране на обща стойност **262 953 лева**.

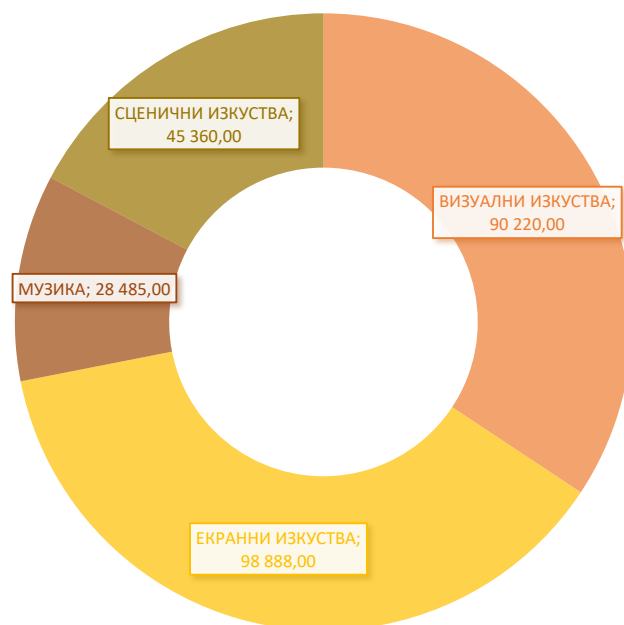
Из Доклада на Председателя на Експертната комисия: „...Предизвикателство пред комисията представляваха заложените бюджети на програмата, които не позволиха в предложените за финансиране проекти да попаднат предложения, които отговарят в пълна степен на целите и приоритетите на програмата, и които биха могли да развият и разширят обхвата на любителското изкуство в страната. Обща е констатацията, че редица от кандидатстващите организации (по инерция от предходните структурни програми през последните две години и най-вече Програмата за подкрепа на частните организации в областта на любителското изкуство) очакват подкрепа на годишните си творчески програми, отклонявайки се от приоритетите и целите на настоящата програма...“

ЛЮБИТЕЛСКО ИЗКУСТВО	
Постъпили кандидатури	241
Одобрени	17
Резерви	27
Неодобрени	197
Сключени договори	19
Сума на финансираните проекти	262 953 лв.

финансирани проекти

Бенефициенти по направление

Суми на финансирането по направление

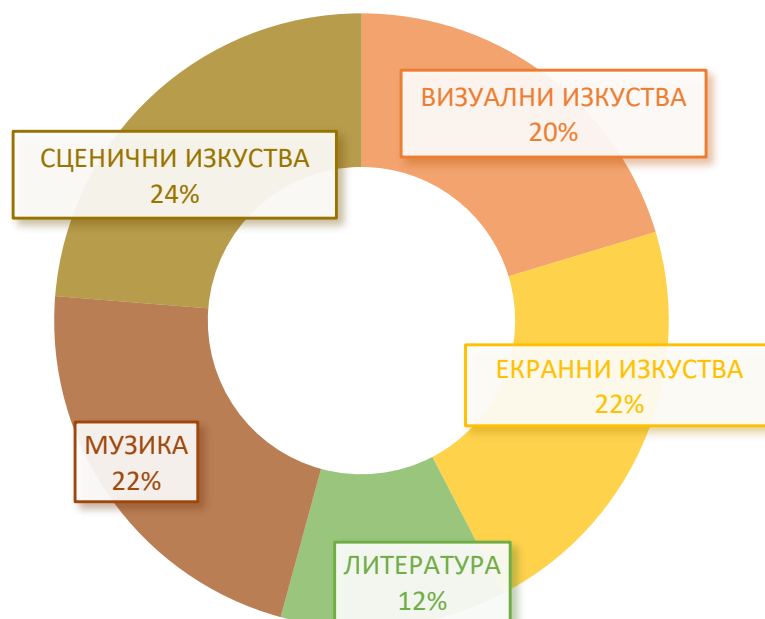
Конкурсна програма „РАЗПРОСТРАНЕНИЕ“

Програмата е с пилотна сесия през 2023 г., Предназначена е за творци и културни организации, които разпространяват завършен творчески продукт или представят програма за разпространение на завършени творчески продукти в едно от направленията на сценичните изкуства, музиката, литературата, визуалните или екранните изкуства. През 2023 г. в конкурсната сесия се включват **234 кандидати**, **59** от тях сключват договори на обща стойност **745 235 лева**.

Из Доклада на Председателя на Експертната комисия: „...Комисията констатира значителна разлика в качеството на проектите, предложени от повечето читалища и от някои юридически и физически лица с малък опит в сектора и качеството на проектите, предложени от утвърдени творчески екипи, автори и изпълнители. С оглед заложената в програмата равнопоставеност на всички допустими и допуснати участници до оценка бяха положени усилия за създаване на становища, които да имат не само констативен, но и инструктивен характер по отношение на бъдещата работа на организациите и творците, които не се представиха много убедително в хода на настоящата процедура. Частичен дисбаланс в програмата внесоха и проектите за разпространение от творческата област на цирковото изкуство, които трудно се вписват в профила на настоящата програма и нямаха достатъчно високо качество, за да бъдат финансирани.“

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ	
Постъпили кандидатури	234
Одобрени	47
Резерви	35
Неодобрени	152
Сключени договори	59
Сума на финансираните проекти	745 235 лв.

финансирани проекти

Бенефициенти по направление

Суми на финансирането по направление

Конкурсна програма „ЦЕЛЕВА ПОДКРЕПА „ТВОРЧЕСКА ЕВРОПА“

За четвърта поредна година програма „Целева подкрепа „Творческа Европа“ на Националния фонд „Култура“ предлага възможност за национално съфинансиране на проекти, одобрени за финансиране по Програма „Творческа Европа“ на ЕК, подпрограма „Култура“, направление „Европейско сътрудничество“. Националното съфинансиране цели да насърчи българските организации да се включват в международни проекти и успешно да надграждат своя капацитет чрез участие в европейските културни процеси. През 2023 г. в конкурсната сесия се включват **16 кандидати**, **15** от тях са одобрени за финансиране на обща стойност **486 933.92 лева**.

ЦЕЛЕВА ПОДКРЕПА „ТВОРЧЕСКА ЕВРОПА“	
Постъпили кандидатури	16
Одобрени	15
Резерви	0
Неодобрени	0
Сключени договори	15
Сума на финансираните проекти	486 933.92 лв.

5. Заключение

През 2023 г. Националният фонд „Култура“ подкрепя участието на културни организации и творци на национални и международни културни изяви и събития, включително свързани с обмен на знания и практики в областта на културата и изкуствата. Продължава подкрепата на професионални артисти в началото на техния професионален път, подкрепата за устойчивото развитие на съвременното изкуство чрез създаване и разпространение на различни негови форми и прояви и съдействането за интегриране на културата и изкуствата в социалното и икономическо развитие и устойчивото развитие на общностите.

Тенденция 1 - Справедливо разпределяне на средства по изкуства:

През 2023 г. деленето по изкуства частично удовлетворява изискванията на отделните изкуства, но ги изравнява като бюджет. Въпреки предложението на Администрацията на Националния фонд „Култура“ различните изкуства да се делят условно и като финансова тежест, подобен модел не е възприет от Управителния съвет, който утвърждава паритет между направленията. Най-пострадали от това решение са сценичните изкуства, а най-облагодетелствана е литературата, където всички оценени положително проекти са финансирани поради прекомерен бюджет в направлението. Това означава, че запазването на разделянето на изкуствата по направления трябва да бъде съобразно и с нуждите на културния сектор, дефинирани през аналитична обратна връзка на експертните комисии,

участвали в оценката по разпределянето на средствата, предоставяни чрез Фонда, но и да отчита разликите в обема творци, занимаващи се със съответното изкуство, предлагащо качество и съпоставимостта им спрямо разполагаемия бюджет.

Тенденция 2 - Подкрепа на слабо или изобщо не застъпени направления:

Принципът на целево подпомагане на българската култура и изкуствата през матричен формат на разпределяне на средствата е работещ механизъм, стига да отразява точно нуждите и възможностите на Сектора. Ето защо и през следващия управленски период в Националния фонд „Култура“ Индикативната програма следва да разпознава отделни направления, като ги засича с конкретни инструменти (програми) за финансово подпомагане. Също така да приоритизира и сегменти от културата, които слабо или изобщо не са застъпени, както и нови такива, които отразяват съвременето, като традиционния цирк, дигиталните изкуства, перформансът и съвременния танц.

Тенденция 3 - Поставянето на хоризонтални приоритети:

Поставянето на хоризонтални приоритети, тоест на приоритети, валидни за всички програми на Фонда, е стратегически важен елемент за устойчивото и целенасочено развитие на културните оператори. Те биха обединили и насочили усилията към постигането на общи цели и резултати.

Тенденция 4 - Стратегическо планиране:

Като Второстепенен разпоредител на бюджетна издръжка към Министъра на културата Националният фонд „Култура“ зависи пряко от Закона за държавния бюджет. Законът за държавния бюджет на Република България за 2023 г., е приет от 49-ото Народно събрание едва на 28 юли 2023 г. В резултат на това и на нередовното и неефективно провеждане на заседания на Управителния съвет, Фондът обявява повечето от конкурсните си сесии във втората половина на месец август. Липсата на предвидимост от страна на държавата пречи на адекватното планиране, както на Фонда, така и на дейността на културните оператори и е в ущърб на работата им.

Тенденция 5 - Подкрепа за стратегически области

Любителското изкуство доказва, че подходът на обособяване на програма, която специфично да таргетира този сегмент от националната култура, е успешен и правилен. През 2023 г. Националният фонд „Култура“ извежда в самостоятелна регулярна програма любителското изкуство, поради добрите постигнати резултати в програмата през предходните години - множеството любителски организации придобиват умения и самочувствие да разработват проекти и последващо да ги реализират.

За съжаление, през последната година размерът на финансирането на Фонда от държавата е нищожен, като Управителният съвет предоставя чрез Индикативната си програма едва 241 920 лв. за общо 241 кандидатури, което например в Направление „Сценични изкуства“ за любители представлява непосилна конкуренция от 1 към 66. Одобрените проекти от всички направления са едва 20.

Следва да се отчита и мисията на Националния фонд Култура да опазва нематериалното културно наследство. През 2023 г. „Любителско изкуство“ е единствената програма на Фонда, която поставя фокус върху нематериалното културно наследство и съхраняването на културната памет. Изводите от последните три години доказват и необходимостта от обособена програма „Културно наследство“.

Наред с тези предложения част от традиционните програми следва да се предефинират така че техни теми да започнат да се покриват от групи „по-популярни“ програми. Това означава като хоризонтални приоритети елементи с общонационално значение да фигурират по цялата Индикативна програма: Включване на уязвими групи както като участници, така и като аудитория на културните дейности и продукти на проектите, кандидатстващи пред Националния фонд „Култура“. Същото като дейност важи и за младежи и слабо застъпени представители на различните изкуства. Същото важи и за разполагането на творческата продукция по цялата територия на страната, увеличавайки икономическия ефект от културата на национално ниво.

6. Списък на експертите, включени в експертни комисии на Националния фонд „Култура“ през 2023 г.

Александрина Колев
културен мениджмънт

Алина Караханова
литература

Ангел Игов
литература

Атанас Маев
сценични изкуства

Борис Кръстев
сценични изкуства

доц. д-р Борис Минков
литература

проф. Венелин Шурелов
визуални изкуства

проф. Венета Дойчева
сценични изкуства

д-р Венцислав Мицов
музика

проф. Вера Бонева
визуални изкуства
културно наследство

проф. Веселина Раева
сценични изкуства

Виктория Търницова
литература

Владимир Левчев
литература

Габриела Накова
сценични изкуства

Георги Иванов
екранни изкуства

проф. Григор Паликаров
музика

проф. Емилия Стоева
екранни изкуства

Иван Димитров
сценични изкуства

Иван Стаматов
екранни изкуства

Люба Тодорова
сценични изкуства

Марек Дяков
музика

Мария Койчева
визуални изкуства

Ния Табакова
визуални изкуства

Петър Димитров
музика

Сияна Димова
екранни изкуства

Цветан Цветанов
музика

Явор Вълканов
сценични изкуства

Ясен Козев
музика